VIITASAARI

VALKAMAN LUONTOPOLKU

Opetuskäyttö

Metsänhoito ja monimuotoisuus.

Kuvaus

Valkaman luontopolku kulkee pääosin metsäteitä pitkin esitellen metsänhoitoa ja metsäluonnon monimuotoisuutta. Polulla tutustutaan eri-ikäisiin metsiköihin ja niiden kehittymiseen, riistanhoitoon sekä luonnon huomioon ottamiseen metsänkäsittelyssä. Polun varrella on laavu, ja lomamotellista saa oppaita luontopolulle. Varustuksena kuivalla kelillä metsässä kävelyyn soveltuvat kengät tai sateella kumisaappaat.

Opasteet ja saavutettavuus

Pituutta polulla on 3,5 km, ja sinne pääsee ajamalla Viitasaaren keskustasta E-4 tietä 14 km pohjoiseen, josta käännytään vasempaan Kokkolantielle. Valkamantie kääntyy vasempaan 4 kilometrin päästä, ja sitä jatketaan 1,5 km polun päähän. Lisätietoa löytyy lähellä sijaitsevasta lomamotelli Valkamasta os. Valkamantie 138, 44740 Keitelepohja.

Lähteet
Luontoretkelle Keski-Suomeen

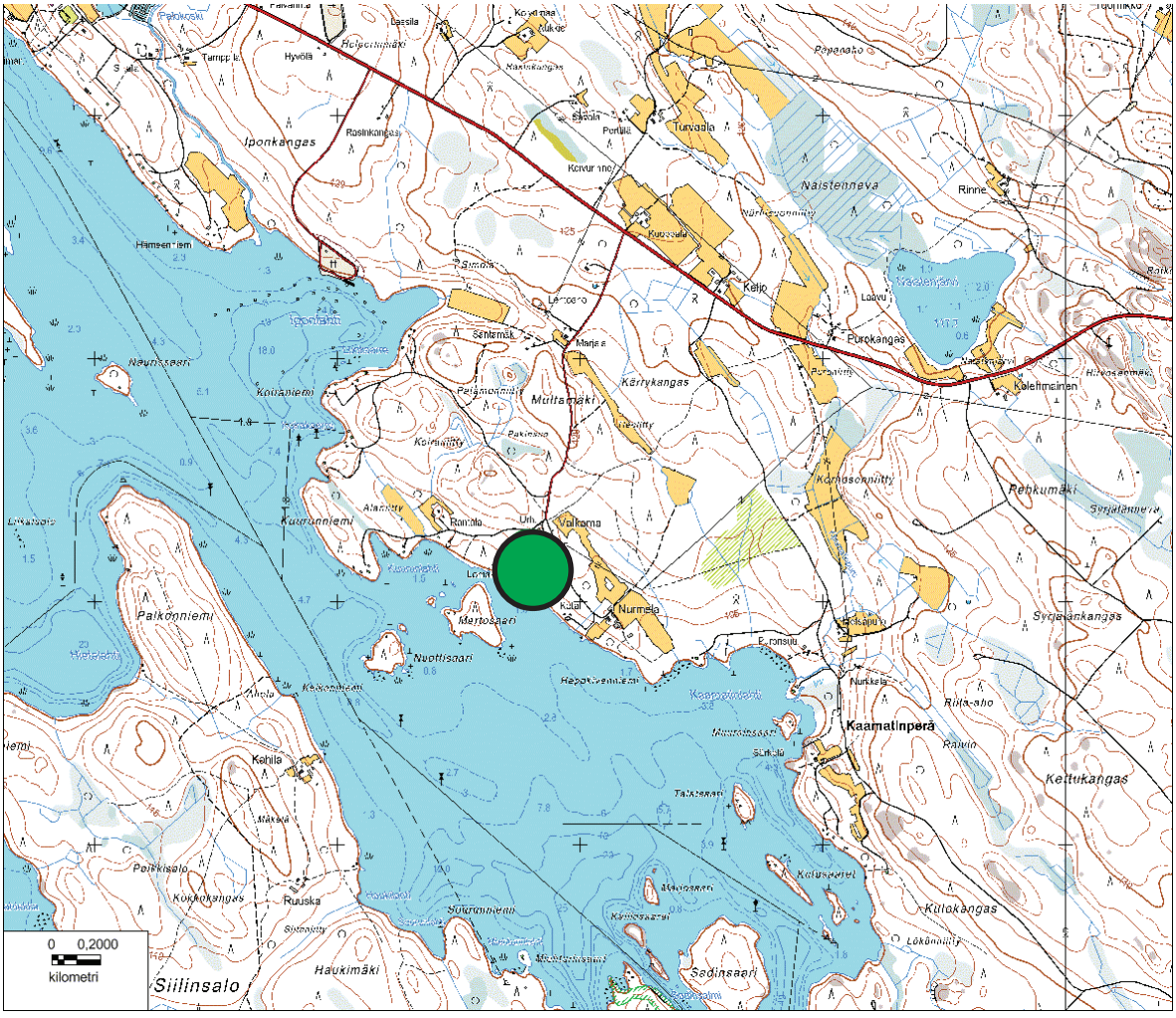

© MML, sisältää Maanmittauslaitoksen 1:20 000 10/2011 aineistoa
Syvyyskartta © Liikennevirasto 2012, lupa nro 3610/1024/2012

© Piispalan nuorisokeskus, Eija Syrjälä ja Jao, Jämsän ammattiopisto

HEINÄ-SUVANNON LINTUJÄRVI JA LINTUTORNIT

Opetuskäyttö

Lintujärvi ja kosteikko, Natura 2000 -kohde.

Kuvaus

Heinä-Suvanto Viitasaaren itärajalla on Keski-Suomen arvokkain lintujärvi, joka on lintuvesien suojeluohjelmassa arvioitu kansainvälisesti merkittäväksi kosteikoksi. Lintukosteikko on rauhoitettu luonnonsuojelualueeksi v. 1995. Alueella on tavattu pesimässä yli sata lintulajia.

Heinä-Suvanto on 1812 suoritetun järvenlaskun johdosta umpeenkasvanutta vetistä, keväisin tulvivaa luhtaista nevaa. Heinä-Suvannon pääasiallisen kasvillisuuden muodostaa järvikorte, mutta saraniitty ja pensaikkovyöhykkeet ovat paikoin laajat. Varsinaista vesialuetta on vain läpikulkevassa uomassa. Heinä-Suvannon pesimälinnusto on hyvin monimuotoinen, ja myös järven muutonaikainen merkitys on huomattava. Heinä-Suvantoa kiertää paikoin iäkäspuustoinen rantavalli. Rantavallin takana on alueen eteläpuolella ja länsipuolella osin luonnontilaisena säilynyt laaja suoalue, jolla tavataan monipuolinen valikoima räme-, korpi -ja nevatyyppejä. Suoalue liittyy kiinteästi Heinä-Suvannon lintuveteen.

Linnustosta löytyy lisätietoa Natura 2000 -kohdekuvauksesta sekä Keski-Suomen Lintutieteellisen Yhdistyksen sivuilta. Luvassa on vesilintuja, kahlaajia, hanhia, joutsenia, petolintuja. Harvinaisuuksista on havaittu mm. amerikanhaapana, kiljukotkia, lampiviklo, mustapyrstökuiri, valkosiipitiira ja lyhytnokkahanhia. Lintupaikasta löytyy kaksi lintutornia, uusi ja vanha. Luontopolku on n. 1,5 km:n pituinen suuntaansa, ja sen varrella on pitkospuut.

Opasteet ja retkipalvelut

Heinä-Suvannolle ajetaan nelostietä Jyväskylästä pohjoiseen ja käännytään kymmenisen kilometriä Viitasaaren keskustan jälkeen oikealle Keiteleen tielle nro 77. Sitä ajetaan n. 20 km ja 200 m ennen lääninrajaa kääntyy tie Heinä-Suvannolle oikealle. Parin kilometrin päässä on opastustaulu ja pysäköintipaikka. Opasteet näyttävät polun torneille. Polku haarautuu Pekan puun jälkeen: oikea haara vie luoteiselle, vanhalle tornille (1 km) ja vasen uudelle, kaakkoiselle tornille (500 m). Polulla on pitkospuut, mutta kevättulvien aikaan pitkävartiset saappaat ovat tarpeen.

Heinä-Suvannolle on rakennettu pysäköintipaikka, jossa on nuotiokatos. Järven pohjoispuolella on kaksi lintutornia, joista avautuu näkymät lähes 400 hehtaarin kokoiselle kosteikolle. Lintutorneille johtavat pitkospuut, mutta kosteina kevätaikoina ne voivat osittain olla veden alla. Hyvä kohde koululaisille.

Lähteet
Luontoretkelle Keski-Suomeen
Natura 2000 -kohde
Keski-Suomen Lintutieteellinen Yhdistys
Pohjoisen Keski-Suomen luontoreitit

Kuva: Anne Yli-Olli

Kuva: Ismo Nuuja

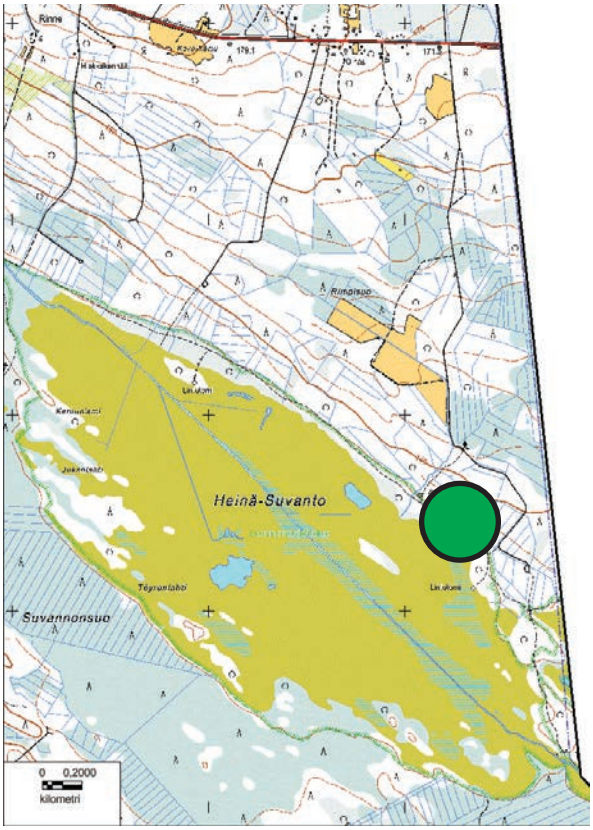

VIITASAARI

© MML, sisältää Maanmittauslaitoksen 1:20 000 10/2011 aineistoa
Syvyyskartta © Liikennevirasto 2012, lupa nro 3610/1024/2012

© Piispalan nuorisokeskus, Eija Syrjälä ja Jao, Jämsän ammattiopisto

VIITASAARI

Kuvat: Eija Syrjälä

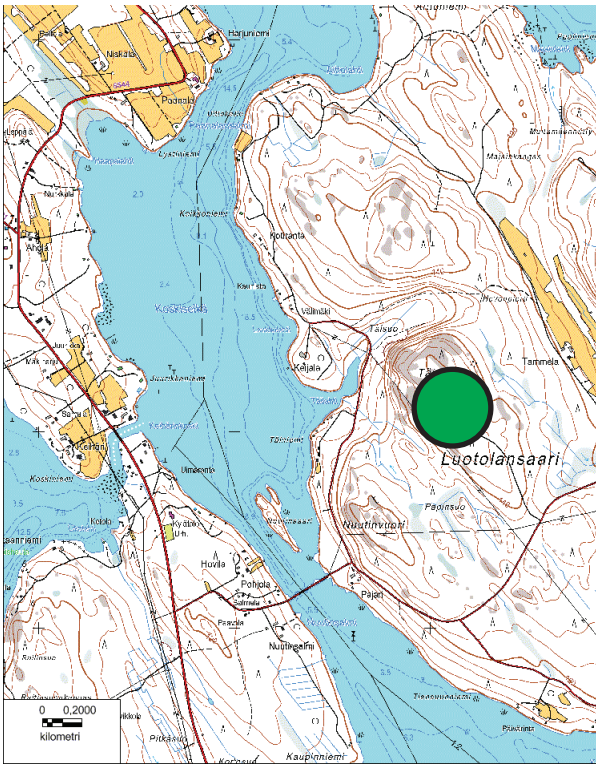

LUOTOLANSAAREN TÄIVUOREN MAISEMATORNI JA LUONTOPOLKU

Opetuskäyttö

Eri lintulajien linnunpöntöt, maisemat, kalliomännikkö, kallioperässä iskoksia.

Kuvaus

Polku sijaitsee Luotolansaarella, vesistöjen keskellä. Täivuoren laella on noin 12 metrin korkuinen näkötorni sekä erillinen näkökoroke. Korkealla mäellä sijaitsevasta maisematornista on esteetön näkyvyys pitkälle, muun muassa läheiselle Keihärinkoskelle, jossa on keväisin runsaasti vesilintuja. Näkötornin korkeus meren pinnasta on 177 metriä, ja näkötornille on tie perille saakka opasteineen.

Luontopolun pituus on noin kilometri. Sen varrelle on rakennettu eri lintulajeille tarkoitettuja pönttöjä, joten luontopolun varrella voi seurata lintujen elämää. Maasto on kulumisarkaa kalliokkoa, jossa on varvikkoa ja havupuita. Alueella on keväisin runsaasti vesilintuja, joita voi ihailla kiikareilla.

Opasteet ja retkipalvelut

Ajetaan valtatie 4:ltä Viitasaaren eteläpuolelta tietä 77 länteen, kunnes noin 13,5 kilometrin jälkeen näkyy oikealle viitta Keihärinkoskelle. Tätä tietä ajetaan melkein koskelle saakka, jota noin 500 metriä ennen käännytään oikealle ja ajetaan eteenpäin, kunnes viitta maisematornille näkyy vasemmalle. Karttalinkki. Osa polusta on rakennettu liikuntarajoitteisille pyörätuolilla kuljettavaksi. Polku on merkitty maastoon keltaisilla maalikolmioilla.

Varusteiksi riittää tukevat kengät ja ulkoiluvaatteet, märällä säällä kannattaa kuitenkin laittaa saappaat varmuuden vuoksi jalkaan. Näkötornin luona on myös tulentekopaikka sekä ulko-WC. Ylläpidosta vastaa Keihärinkosken Kyläyhdistys ry. Täivuori on Keski-Suomen lintutieteellisen yhdistyksen kohde.

Lähteet
Luontoretkelle Keski-Suomeen
Pohjoisen Keski-Suomen luontoreitit
Viisaankivi> Viisari ry

© MML, sisältää Maanmittauslaitoksen 1:20 000 10/2011 aineistoa
Syvyyskartta © Liikennevirasto 2012, lupa nro 3610/1024/2012

© Piispalan nuorisokeskus, Eija Syrjälä ja Jao, Jämsän ammattiopisto

SAVIVUOREN NÄKÖTORNI, LUONTOPOLKU JA METSÄ-TYÖMUSEO

Opetuskäyttö

Viitasaaren maisemarakenne, vesistöt, paikallinen luonto ja luontoliikunta, metsätyömuseo.

Kuvaus

Viitasaaren keskustan tuntumassa Savivuori tarjoaa näköalat Viitasaaren maisemiin. Kauniilla harjulla on ulkoilualue ja 3,5 km:n pituinen luontopolku. Polulla tutustutaan metsän linnustoon, lähteisiin, vesiensuojeluun sekä jääkauden synnyttämiin muinaisrantoihin kivikkoineen kymmenen rastitaulun opastamana. Vuoren laella on näkötorni ja rinteellä metsätyömuseo.

Näköalapaikka oli suosittu jo 1800-luvulla, ja v. 1902 sinne pystytettiin puinen näkötorni Suomen matkailijayhdistyksen viitasaarelaisten jäsenten toimesta. Alkujaan avain haettiin läheisestä Savimäen talosta 10 pennin maksua vastaan. Sodan aikana tornissa oli jatkuva Suojeluskunnan vartiointi vihollisen lentotoiminnan varalta. Savivuoresta tuli juhannusjuhlien pitopaikka, ja sillä oli myös keskeinen asema maatalousnäyttelyn kohteena. Nykyinen valkeaksi rapattu ja liuskekivin koristettu torni on vuodelta 1958. Tornissa esitellään näkymiä ilmansuunnittain. Maisemassa näkyy se, miten Keitelejärvi jakaa Viitasaaren kahteen osaan mannerjään kulkusuunnassa luoteesta kaakkoon. Viitasaaren seutua on alunperin kutsuttu Keitelepohjaksi. Tornista näkyy kolme kirkkoa, jotka kaikki sijaitsevat saarilla. Hännilänsalmen sillan voi erottaa Jurvansaaren suunnassa.

Metsätyömuseon ulkoalueella on vuodelta 1641 eloaitta, joka kuuluu Keski-Suomen vanhimpiin säilyneisiin rakennuksiin. Savutupa ja tuulimylly on rakennettu 1800-luvulla. Hirsinen kämppärakennus talleineen on 1940-luvulta. Metsäkämpässä on kaksi suurta miehistöhuonetta, emännän huone ja keittiö. Toinen miehistöhuoneista on säilytetty sisutukseltaan alkuperäisenä, toisessa on museon perusnäyttely.

Opasteet ja palvelut

Näkötornille pääsee kulkemalla Haapaniementietä pohjoiseen ja kääntymällä vasempaan Näkötornintielle, joka vie luontopolun lähtöpaikalle. Reitti lähtee näkötornin luota, laskeutuu Keiteleen rantaan ja nousee takaisin lakiosiin. Korkeuseroa on 70 m. Sadesäällä kumisaappaat ovat tarpeen. Muutoin polku on helppokulkuinen. Ulkoilualueella on on 1, 2, ja 3 km:n mittaiset valaistut kuntoradat ja kiintorastit. Ulkoilualueen kartta. Alueesta on olemassa myös suunnistuskartta. Talvisin alueella on laskettelukeskus, half pipe, pulkkamäki, hiihtomaa ja laaja latureittiverkosto mm. jäälle, latukartta. Näkötornissa on web-kamera.

Viitasaaren kaupunki ylläpitää näkötornia, jossa toimii kahvikioski kesäisin. Ulkoilureiteistä vastaa liikuntatoimi. Viitasaaren seurakunnalla on Keitelejärven rannalla Lummeniemen leirikeskus, joka tarjoaa majoitusta ympäri vuoden osoitteessa Lummeniementie 125A.

Lähteet
Luontoretkelle Keski-Suomeen
Tarinat ja kohteet pohjoisen Keski-Suomen luontoreitistöllä
Viitasaaren liikuntapalvelut
Metsätyömuseo ympäristökeskuksen sivuilla
Viitaniemen seurakunta, Lummeniemen leirikeskus

© MML, sisältää Maanmittauslaitoksen 1:20 000 10/2011 aineistoa
Syvyyskartta © Liikennevirasto 2012, lupa nro 3610/1024/2012

Kuvat: Eija Syrjälä

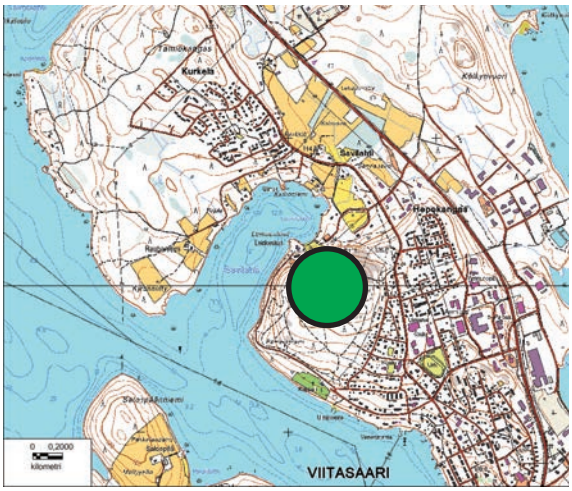

© Piispalan nuorisokeskus, Eija Syrjälä ja Jao, Jämsän ammattiopisto

VIITASAARI

VIITASAARI

Kuva: http://www.keitelejarvi.fi

KAROLIINAN PORTAAT

Opetuskäyttö

Kalliomuodostuma, erakkotarina.

Kuvaus

Karoliinan portaat sijaitsevat Kymönkoskella, linnuntietä 10 km kuntakeskuksesta koilliseen. Portaat ovat vaikeakulkuiset kallioseinämän luonnonportaat, jotka ovat saaneet nimensä käyttäjänsä Karoliina Raatikaisen (1848-1918) mukaan.

Karoliina oli kuppari ja kansanparantaja, joka asui perheineen 1890-luvulla Etelälahden takana savupirtissä. Karoliinan portaiksi kutsutaan Itävuoren seinämässä kohtaa, josta Karoliina kapusi kauppareissunsa kivisiä portaita pitkin tuvalleen. Hän kuoli 1918, mutta tarina sitkeästä kansannaisesta jäi elämään. Portaat on nimetty yhdeksi Keski-Suomen seitsemästä matkailuihmeestä. Portaiden luokse kulkee luontopolku.

Kuvat: http://www.napsu.fi

Kalliolla kasvaa paljon harvinaisia sammalia ja puusto on vanhaa. Karoliinan portaat ovat sortumaherkkä alue. Kalliolle ei tule nousta sen vaarallisuuden ja kasvillisuuden kulumisen takia.

Opasteet ja saavutettavuus

Ajo-ohje: Viitasaarelta nelostietä pitkin pohjoiseen, 10 kilometrin jälkeen käännytään oikealle Keiteleelle päin (tie nro 77). Noin 5 kilometrin jälkeen käännytään oikealle Kymönkosken suuntaan (tie nro 6591) ja ajetaan n. 10 km, kunnes näkyy opastus levähdysalueelle, josta polku alkaa.

Karoliinan portaiden juurelle menee polku, joka on osittain pitkostettu. Reitti on 1,5 km edestakaisin. Märällä kelillä kumisaappaat ovat tarpeen.

Lähteet
Luontoretkelle Keski-Suomeen
Pohjoisen Keski-Suomen luontoreitit

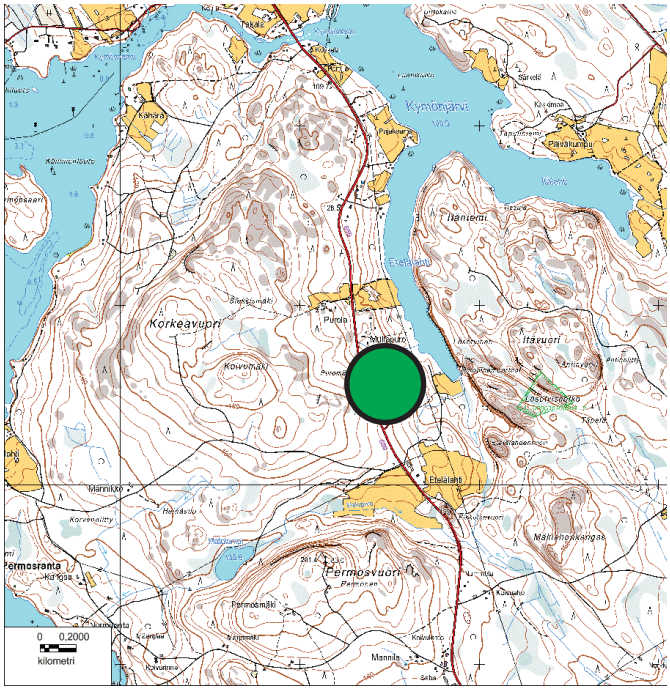

© MML, sisältää Maanmittauslaitoksen 1:20 000 10/2011 aineistoa
Syvyyskartta © Liikennevirasto 2012, lupa nro 3610/1024/2012

© Piispalan nuorisokeskus, Eija Syrjälä ja Jao, Jämsän ammattiopisto

KOLJATIN LUONTOPOLKU

Opetuskäyttö

Luonnonsuojelu, Natura 2000 -kohde, maisema, geologia, kallioalue.

Kuvaus

Koljatti on pieni luonnonsuojelualue Viitasaaren Hakovuorella. Koljatin ja Hakovuoren selänteet kuuluvat Natura-verkostoon sekä Keski-Suomen arvokkaisiin kallioalueisiin, joilla on geologisia ja maisemallisia arvoja.

Luontopolku kiertelee hienoissa maisemissa Hakovuorilla ja Koljatilla. Kävijöille on tarjolla kauniita maisemia, jylhä kallioseinämä, luontopolku, laavu ja tulipaikka Kalliojärven rannassa.

Natura-alue Hakovuori-Kalliomäet käsittää kolme erillistä kallioaluetta, jotka muodostavat monipuolisen kokonaisuuden. Huosiaisvuorella on harvinaisen laajoja ja sileitä, yhtenäisiä silokalliopintoja, joilla kasvaa poronjäkälä- ja kalliotierasammalkasvillisuutta. Pohjoisrinteellä on noin 25 m korkea porrasjyrkänne. Kivilaji on punertavaa porfyyristä granodioriittia ja graniittia.

Hakovuoren selänne kohoaa jyrkkärinteisenä sen koillispuolisesta Hakojärvestä yli 80 metrin korkeuteen. Vuori erottuu idästä katsottaessa selvästi koholla olevana muodostumana, jonka rinteessä on korkeimmilla kohdilla nähtävissä kalliopaljastumia. Viistolla koillisrinteellä on noin 40 metriä korkea, muodoiltaan vaihteleva porrasjyrkänne, jossa on yksittäisiä 10-15 metriä korkeita pystyasentoisia ja viistosti viettäviä kallioseinämiä. Keskiosassa Kalliojärveen laskevan Koljatin lounaisrinteen alaosassa on 20 metriä korkea pystyjyrkänne, joka on järven rantamaiseman jyhkeä elementti. Jyrkänteen tyvellä on teräväsärmäisistä kivistä muodostunutta lohkareikkoa.

Hienoja näköalapaikkoja on Hakovuoren pohjoispäässä, josta avautuvaan näköalaan kuuluvat Sulkavanlammet, läheiset tiet ja pellot sekä Ylä-Keitele. Myös Koljatin korkeimmalta kohdalta on esteettömiä näkymiä Ylä-Keiteleelle ja ympäristön metsiin, joissa maisemakuvaa häiritsevät kuitenkin Munakukkulan kivilouhos sekä runsaat hakkuualueet. Länsiosassa olevien Kalliomäkien itäreunalla on viistosti viettäviä avokalliopintoja noin kilometrin matkalla. Mäen länsireuna on loivempaa ja peitteisempää maastoa.

Opasteet ja saavutettavuus

Kalliojärven rannalla on laavu ja tulipaikka. Polku sijaitsee luonnonsuojelualueella, joten polulta ei saisi poiketa mylläämään kasvistoa. Geokätkökohde.

Lähteet
Pohjoisen Keski-Suomen luontoreitit
Natura 2000 -kohde
Keski-Suomen arvokkaat kallioalueet -kuvaus

Kuva: Aulis Jämsä

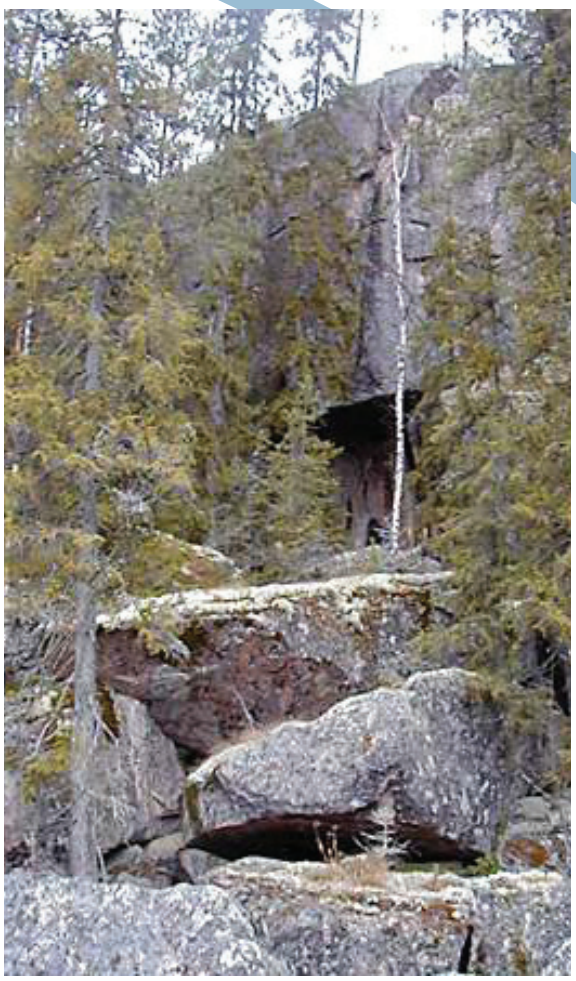

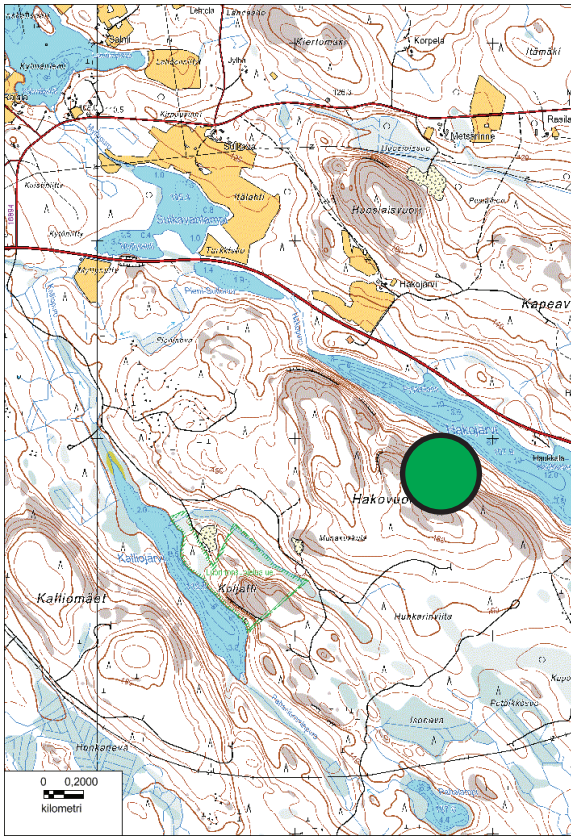

VIITASAARI

© MML, sisältää Maanmittauslaitoksen 1:20 000 10/2011 aineistoa
Syvyyskartta © Liikennevirasto 2012, lupa nro 3610/1024/2012

© Piispalan nuorisokeskus, Eija Syrjälä ja Jao, Jämsän ammattiopisto

VIITASAARI

Kuvat: http://www.viisaankivi.fi

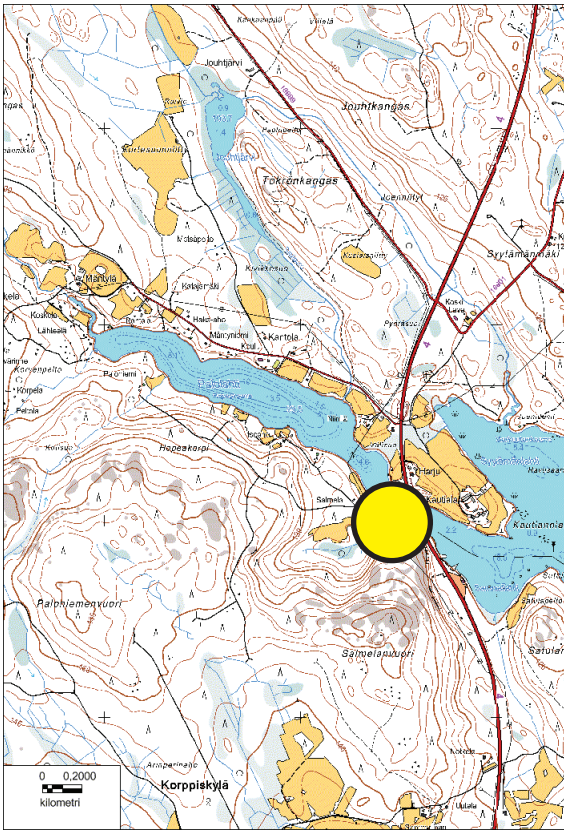

NIINILAHDEN KULTTUURI-MAISEMA, KAUTIALAN LAITUMET JA SALMELAN-VUOREN LUONTOPOLKU

Opetuskäyttö

Perinnebiotooppi ja perinnemaisema, silta, venekoppelit ja vesistömaisema, niitty- ja hakamaan kasvillisuus.

Kuvaus

Niinilahden kulttuurimaisema pitää sisällään viitasaarelaisen talonpojan elinkeinohistorian; vanhojen talonpoikaistilojen rantapelloilta ja -laitumilta aukeavat vesistömaisemat, joita elävöittävät useat venekoppelit. Niinilahden kylän alue on ollut Savon ja Hämeen raja-alueena. Vanha postitie on kulkenut kylän halki toimien kirkko- ja asiointitienä.

Vanhanpaikan salmen ylittävät nelostie sekä 1860-luvun nälkävuosina hätäaputöinä rakennettu kivisilta sijoittuvat länsipuolelle. Kivisilta on erityisen viehättävä, ja siihen voi tutustua kävellen. Salmelanvuori kohoaa valtatien ja Keitelejärven läheisyydessä n. 165 metrin korkeuteen merenpinnasta. Vuoren maisemissa on kyläläisten rakentama luontopolku.

Kautialan tila sijaitsee Kautianniemellä, loivalla järveen laskevalla pohjoisrinteellä. Tila on perustettu 1600-luvulla. Pihapiirissä sijaitsevat kartanomainen kaksikerroksinen, vuonna 1929 valmistunut ristiharjainen Jalmari Kurosen suunnittelema päärakennus, taitekattoinen hirsinen navetta, aitta 1800-luvulta, varastorakennus, jonka yhteyteen on rakennettu luhti 1930-luvulta, hirsirakenteinen riihi, kaksi pientä työväen asuinrakennusta ja vanha paja sekä rannassa kaksiosainen nuottakota. Pihapiirissä on myös suurikokoinen kuivuritorni.

Tilan alueella ovat perinnebiotooppi- ja perinnemaisema-arvoiltaan maakunnallisesti arvokkaat Kautian laitumet aivan valtatie neljän tuntumassa. Hakamaata on matalalla harjanteella, pellon keskellä, ja niemen kärkeä kiertää laajahko rantaniitty. Karja on laiduntanut rantaniittyjä säännöllisesti vuosikymmeniä. Niitty on runsaslajinen (mm. sarat, rantalemmikki ja luhtarölli ja kuivemmilla kohdilla harvinaistunut jäkki ja nurmitartar). Rantaniityn pohjoisosa on pääosin suursara-viitakastikka-valtaista niittyä. Hakamaan aluskasvillisuus on niukkalajista ja heinäistä, joukossa kasvavat huomionarvoinen peurankello ja aholeinikki.

Opasteet ja retkipalvelut

Niinilahden silta on etelästä tullessa parikymmentä kilometriä ennen Viitasaaren keskustaa. Kyläkeskukseen pääsee paikallistietä numero 16901. Sillan kupeessa on elintarvikekioski Niinicafe, uimaranta, venevalkama ja veneiden laskupaikka ja Salmelanvuoren juurella laavu ja luontopolun lähtöpaikka.

Lähteet
Ympäristökeskus, Viitasaaren kulttuuriympäristö
Pohjoisen Keski-Suomen luontoreitit
Niinilahden kyläyhdistys

© MML, sisältää Maanmittauslaitoksen 1:20 000 10/2011 aineistoa
Syvyyskartta © Liikennevirasto 2012, lupa nro 3610/1024/2012

© Piispalan nuorisokeskus, Eija Syrjälä ja Jao, Jämsän ammattiopisto

HÄNNILÄNSALMEN SILTA JA TAISTELUHAUDAT

Opetuskäyttö

Esihistoria, Suomen historia, ensimmäisen maailmansodan linnoitukset, vesistösillat, Keitelejärvi.

Kuvaus

Keitelejärven Hännilänsalmi ylitettiin aikanaan purjelossilla, sittemmin kapulalossilla ja viimeiseksi moottorilossilla. Lossia varten oli rakennettu laiturirakenteet ja lossivahdin asuintalo.

Vuonna 1961 valmistui ensimmäinen Hännilänsalmen silta, jossa toteutettiin riippusillan perusperiaatetta hyödyntävä betonikantinen ja teräsristikkoinen rakenne salmen yli. Salmen ylittävä väli on 173 metriä.

Hännilänsalmen pohjoispuolella Lossinsaaressa on ensimmäisen maailmansodan aikainen kivirakennelma. Kartta. Rakennelma koostuu puoliympyrän muotoon kylmäladotusta seinämästä, joka sijaitsee kallion notkelmassa. Sen etuseinä on hajonnut. Paikka lienee vartiontipaikka, koska sieltä on näkyvyys Hännilänsalmen juoksuhaudoille ja ns. tykkitielle. Lossinsaaren lännenpuoleisella kalliorinteellä on esihistoriallinen hautapaikka. Paikalla on pieniä, halkaisijaltaan 2-3 metrisiä lapinraunioita. Kaikki röykkiöt ovat 120 metrin korkeuskäyrän yläpuolella.

Keitelejärven Hännilänsalmen etelärannalla sijaitsee ensimmäisen maailmansodan aikaisia puolustusvarustuksia, joihin liittyy mm. konekivääripesäke ja taisteluhautaa. Ne ovat ensimmäisen maailmansodan aikaisia venäläisten rakennuttamia kenttälinnoitusrakennelmia, jotka tehtiin osaksi Pietarin puolustusta katkaisemaan saksalaisten mahdollinen maahyökkäys. Linnoitusrakennelman puuosat on rekonstruoitu. Kartta.

Viitasaaren Jurvansalossa linnoitustöitä suoritettiin vuosina 1915-1916. Puolustuslaitteita ei ole koskaan käytetty. Keski-Suomen ympäristökeskus kunnosti vuonna 2005 yhden katetun konekivääripesäkkeen sekä osan taisteluhautaa.

Hännilänsalmen riippusilta korvattiin v. 2008-2009 betonisella palkkisillalla. Silta on 270 m pitkä ja n. 14 m leveä, alikulkukorkeus on 8,5 m. Rakentaminen maksoi 10 miljoonaa euroa.

Keitele-järvi ulottuu Viitasaarelta aina Äänekoskelle asti. Vedenlaadultaan Keitele lukeutuu erinomaiseen ja hyvään - luokitus vaihtelee alueittain. Kirkasvetisen Pohjois-Keiteleen kalastusalueeseen kuuluu Keiteleen Viitasaaren kaupungin puoleiset vedet, kun taas ns. Ylä-Keiteleen muodostaa Pihkurin ja Paanalanselän syvä ja lähes saareton allas. Pohjois-Keiteleen alueella on runsaasti erinomaisia satamia ja taukopaikkoja laavuineen, ja veneen saa laskettua vesille useasta eri kohdasta.

Opasteet ja retkipalvelut

Paikalle on helppo mennä Hännilänsalmen leirintäalueelta käsin. Etelästä tultaessa 4-tietä pitkin käännytään ennen Hännilänsalmen siltaa oikealle St1:n kohdalta. Salmen kupeessa on kahvila-ravintola sekä veneenlaskupaikka. Kohde on Viitasaaren opastetun polkupyöräreitin varrella. Kartta.

Lähteet
Museovirasto
Ympäristökeskus, Viitasaaren kulttuuriympäristö
Tarinat ja kohteet pohjoisen Keski-Suomen luontoreitistöllä

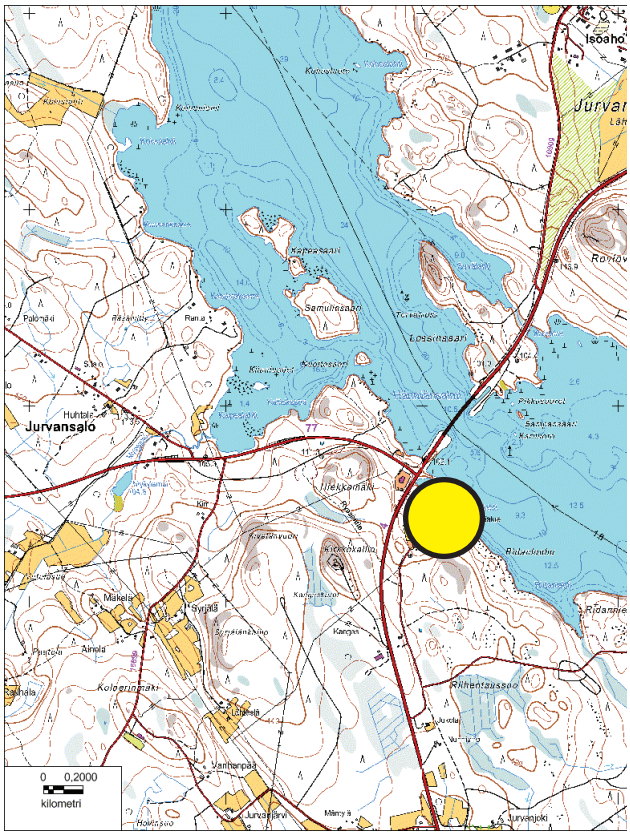

© MML, sisältää Maanmittauslaitoksen 1:20 000 10/2011 aineistoa
Syvyyskartta © Liikennevirasto 2012, lupa nro 3610/1024/2012

© Piispalan nuorisokeskus, Eija Syrjälä ja Jao, Jämsän ammattiopisto

VIITASAARI

Kuva: http://www.luonnonvoimaa.net

Kuvat: Jouko Järvinen

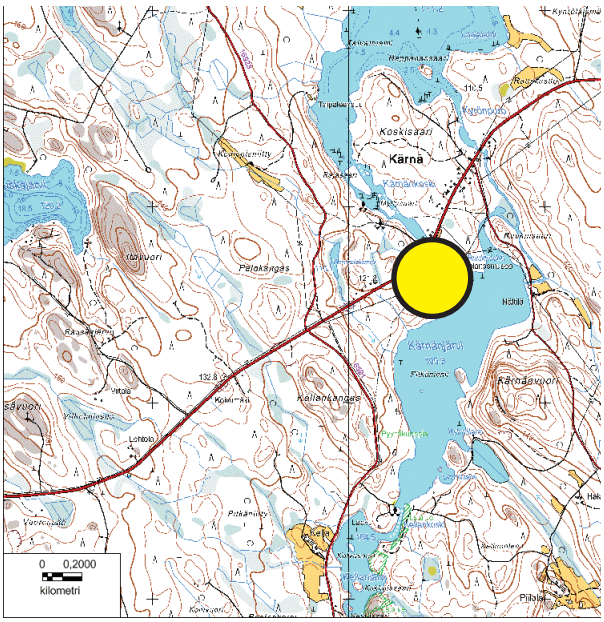

KÄRNÄN KOSKIKYLÄ JA SÄHKÖLAITOSMUSEO

Opetuskäyttö

Kulttuuriympäristö, sähköntuotannon historiaa, Kolima-Keitele-koskireitti, kalastusoikeuksien perusteet.

Kuvaus

Kärnä sijoittuu Kolima-Keitele-koskireitille. Se oli mahdollisesti vuonna 1323 solmitun Pähkinäsaaren rauhan rajapaikka. Kylä sijaitsee molemmin puolin Vaasa-Viitasaari-Kuopio-välistä matkailutietä eli Sinistä tietä Kolimajärven ja Keiteleen välisellä kannaksella.

Kolimasta Keiteleeseen laskevia koskia on seitsemän. Koskireitin ensimmäinen ja pisin koski on Kärnänkoski, joka on 970 m pitkä ja 10-60 m leveä, putouskorkeus Keitelejärven ja Kärnänjärven välillä on 6,2 m. Koski on vuolaudeltaan mielenkiintoinen kalastuspaikka. Kosken alaosa kulkee arvokkaassa kulttuuriympäristössä, kun taas yläosa on lähes luonnontilainen. Kosken rannat on siistitty, joten kalastajan on vaivaton kulkea ja kalastaa. Kosken yläosista löytyy myös tulipaikka ja keittokatos.

Koskessa on luontaista taimen- ja harjuskantaa, mutta lisääntymistä tuetaan myös istutusten avulla. Kärnän kosket laskevat Kymönkosken kautta Keiteleeseen. Lintuharrastajille talvella upeinta antia ovat lukuisat komeat kosket koskikaroineen.

Kärnän sähkölaitosmuseo esittelee Kärnänkosken vanhassa voimalaitoksessa ainutlaatuisia laitteita ja tietoa sähköistämisen alkuajoilta. Kärnänkosken rannalla sijaitseva punatiilinen, vuonna 1939 valmistunut voimalaitos tuotti sähköä kirkonkylälle, Kymönkoskelle ja Pasalaan vuoteen 1994 asti. Toiminnan loputtua rakennukseen perustettiin sähkölaitosmuseo, joka esittelee voimalaitoksen toimintaa sekä sähkön ja sähkötekniikan historiaa alkuperäisessä voimalaitosinterióörissä. Voimalaitosympäristöön on tehty maisemasuunnitelma. Selvityksessä kuvataan alueen historiaa, rakennuksia ja luontoa. Kärnän ympäristöä on esitelty Viitasaaren kulttuuriympäristöselvityksessä.

Lähistöllä sijaitsee muutamia uittoyhdistyksen rakennuksia sekä Metsähallituksen työntekijöiden asuintaloja 1920-30-luvuilta. 1900-luvun taitteessa perustettiin metsäteknikon virkatalo ja kylän metsiä alettiin hoitaa maisemanhoitometsinä. Kosken varresta voikin bongata alueelle epätyypillisiä puulajeja. Kärnä on myös muinaismuistojen keskittymä.

Opasteet ja retkipalvelut

Sähkölaitosmuseon osoite on Kärnäkoski, Keiteleentie 962 b. Kartta. Museo on yksityisessä omistuksessa, mutta avoinna kesäkaudella ja muulloin sopimuksen mukaan. Tiedustelut: Tarmo Vauhkonen, puh. 050-466 0904.

Koskiluvat ja Kärnänreitin välijärvien luvat myy Kymönkosken Ruokapuoti Ky, puh. 014-532 119. Eräopaspalveluja tarjoaa Tmi Erävaris, Ville Varis 040- 740 5595. Koskella on kalastajia palveleva kämppä. Lisätietoja kalastuksesta.

Lähteet

Ympäristökeskus, Viitasaaren kulttuuriympäristö
Tarinat ja kohteet pohjoisen Keski-Suomen luontoreitistöllä
Kärnän kylä
Sähkölaitosmuseo
Museovirasto

© MML, sisältää Maanmittauslaitoksen 1:20 000 10/2011 aineistoa
Syvyyskartta © Liikennevirasto 2012, lupa nro 3610/1024/2012

© Piispalan nuorisokeskus, Eija Syrjälä ja Jao, Jämsän ammattiopisto

HUOPANAN KULTTUURI-MAISEMA JA KIVILOUHOKSET

Kuvat: Eija Syrjälä

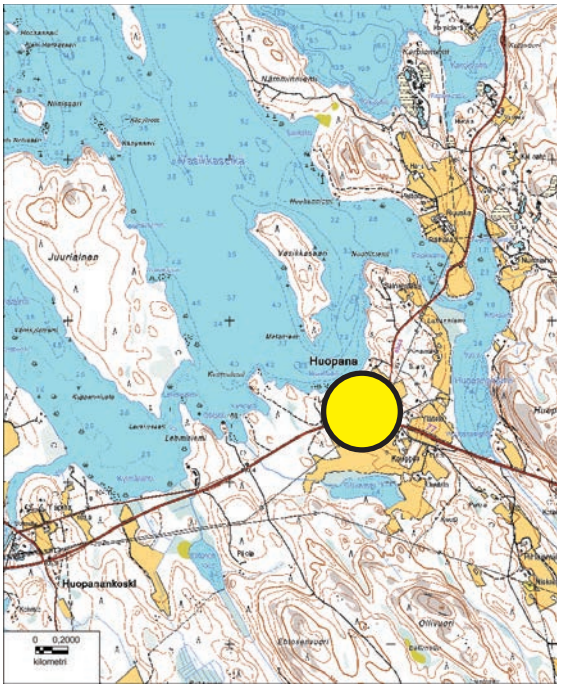

Opetuskäyttö

Koski, perhokalastus, kulttuuriympäristö, Juhani Aho.

Kuvaus

Kivijärven ja Keiteleen välisellä koskireitillä sijaitseva Huopanankoski on valtakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö ja paikallisesti arvokas kulttuurimaisema. Koskimaisemaan ovat 1600-luvun lopulta lähtien kuuluneet olennaisena osana vesimyllyt. Aluetta on kuvattu monipuolisesti Viitasaareen kulttuuriympäristöselvityksessä.

Kansallismaisemaksikin kutsuttu Huopanankoski on tullut tunnetuksi erityisesti Juhani Ahon ”Lohilastuista”. Eurooppalaisetkin perhostelevat urheilukalastajat tunsivat hyvän kalapaikan jo 1800-luvulla. Aho oli innokas perhokalastaja, joka tuli vuosittain pyytämään mullosia. ”Ei ole maailmassa seutua, johon minulla olisi kiinnittynyt semmoinen määrä ihania tunnelmia ja mieluisia muistoja kuin Huopanaan. Kerran minä sen kunniaksi sepitän hymnin, johon panen kaikki kielivät, mitä suomenkielessä on minulla käytettävänä.” - Juhani Aho

Tuosta ajasta kertoo hyvin säilynyt vanha puurakennuksista muodostuva kylänraitti. Mielenkiintoisimpia rakennuksia ovat 1900-luvun alussa perustettu Keski-Suomen vanhin kalahautomo, mylly, Huopanankosken työväentalo ja vanha myllytupa Huopanankosken luontaiseen kalakantaan kuuluvat upeat nousutaimenet, harjus ja siika. Koskeen on myös istutettu sekä taimenta että harjusta. Kivikkoinen ja vuolas koski on noin kilometrin pituinen.

Huopanan peltokylämiljöö sijaitsee rannan suuntaisesti kulkevalla harjanteella, asutusta alueella on ollut ainakin jo 1600-luvulta lähtien. Huopana on idyllinen maalaiskylä, josta löytyvät perinteisen kylän palvelut, koulu ja seurantalo. Maisema on kaunista ja avointa, vanhoja pihapiirejä on säilynyt runsaasti.

Mielenkiintoinen käyntikohde on kivilouhokset Muuruejärven itärannalla. Täältä on louhitty jo 1930-luvulta saakka graniittia ja granodioriittia, lisäksi alueella on laaja gabro- ja periodotiittiesiintymä. Louhiminen jatkuu yhä, mutta hylätyt louhokset ovat täyttyneet ajan mittaan vedellä. Louhokset ovat olleet merkittävä osa viitasaarelaista teollisuutta, ja paikallinen kivi on tunnettua kansainvälisestikin.

Huopanankoskella on venäläisten kaivattamia vallihautoja vuosilta 1914-15, kartta. Ne olivat osa suurempaa linnoitusketjua, jonka venäläiset loivat Pohjanmaalta Pietariin. Vallituksien tarkoitus oli pysäyttää mahdollinen saksalaisten hyökkäys. Linnoitustyöt tehtiin yleensä paikkakunnalta palkatun miesväen voimin, venäläisiä oli työmaalla vain johtotehtävissä.

Opasteet ja retkipalvelut

Huopanankoskella toimii Kalastuskeskus ja Koskimarket osoitteessa Sininentie 1548, 44580 Huopanankoski. Matkailu- ja viihdekeskus tarjoaa majoitusta ja ruokailua, kalastuslupia ja ohjelmapalveluja. Koskella on laavu ja polkujen varsilla levähdyspenkkejä.

Lähteet
Viitasaaren kulttuuriympäristöohjelma s. 71-76
Museoviraston kulttuuriympäristörekisteri

© MML, sisältää Maanmittauslaitoksen 1:20 000 10/2011 aineistoa
Syvyyskartta © Liikennevirasto 2012, lupa nro 3610/1024/2012

© Piispalan nuorisokeskus, Eija Syrjälä ja Jao, Jämsän ammattiopisto

VIITASAARI

Kuva: http://www.viisaankivi.fi

Kuva: Eija Syrjälä

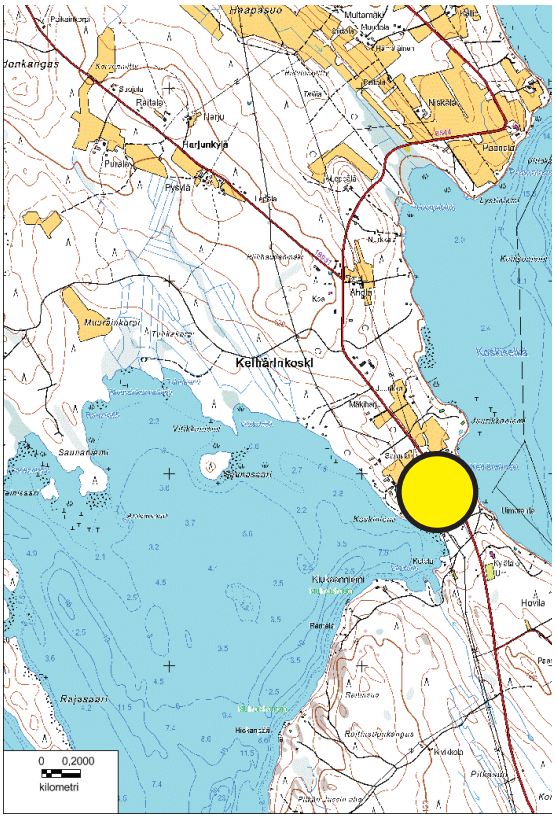

KEIHÄRINKOSKI

Opetuskäyttö

Koski ja kylä, kalastus.

Kuvaus

Jo 1550-luvulla Keihärinkoski oli hyvien vesiyhteyksien ja muinaisen kauppareitin varrella. Kylän kautta kuljettiin Savosta ja Karjalasta Pohjanlahden kauppapaikkoihin. Kylästä kehittyi vähitellen Viitasaaren läntisen alueen keskus. Siellä asui 1600-luvun alkupuolella Viitasaaren ensimmäinen pappi Mathias Barhodi. 1700-luvun kylän päätaloa, Keihäriä, hallitsi Porthanien suku. Tuona aikana koskeen rakennettiin mylly, joka palveli jopa kinnulalaistenkin jauhatustarpeita 1900-luvun alkupuolelle saakka. Varsinainen nousukausi alkoi, kun puutavarayhtiöt aloittivat hakkuut ja uiton 1870-luvulla. Kylälle syntyi useita kauppoja ja pieni sähkölaitos. Kalastus on ollut merkittävä tulonlähde kaikkina aikoina.

Kivijärven ja Keiteleen välisen koskireitin alin Keihärinkoski on noin 0,5 km pitkä, ja se laskee Muuruejärvestä Keiteleen Nuutinsalmeen. Keihärinkoski on pysynyt varsin luonnontilaisena. Koski oli urheilukalastajien suosiossa jo 1900-luvun taitteessa. Sen rantoja reunustavat pellot kertovat kylän pitkästä historiasta, ja Muuruejärven saariin ovat jättäneet kivikauden ihmiset merkkejä itsestään. Kosken niskalla on peltojen ympäröimänä seutukunnan vanhin talo, Keihäri eli Hakkarainen.

Kosken kauneimmalla kohdalla on levähdyspaikka sillan pielessä, josta alkaa koskea kiertävä pitkospuureitti. Paikalla on kesäkioski, liikuntaesteisille tehty laituri ja grillikatos. Rantaan on siirretty vesimylly Oulusta. Kosken partaalla on opastaulu kylän nähtävyyksistä ja palveluista.

Vanhaa rakennuskantaa on sijoittunut raitin varteen, kylän sydän on Keihärinkosken entinen urheilutalo, nykyinen Kylätalo. Se toimi myös kouluna 1970-luvulta vuoteen 2005. Kylätalolla järjestetään erilaisia tilaisuuksia varsinkin kesäaikaan.

Leveän ja putouskorkeudeltaan suhteellisen matalan Keihärinkosken suosituin kalasaalis on järvitaimen. Aiemmin järvitaimenen pyynti perustui täysin luonnonkantaan, mutta saaliskvarmuutta on turvattu istutusten avulla. Saaliskaloihin kuuluu myös harjus, jota on istutettu koskeen vuosikymmenen alusta lähtien. Vuolaana virtaava Keihärinkoski soveltuu erinomaisesti perhokalastukseen. Koski alkaa matalana niskakoskena rauhoittuen nopeasti välisuvannoksi. Puolesta välistä alkaa keski- ja alakosken muodostama jakso. Koski on kalataloudellisesti kunnostettu myös kalastajien viihtyvyys huomioonottaen. Keihärinkoski on perhokalastajien keskuudessa erityisen suosittu kalapaikka varsinkin huhtikuun alussa, jolloin hankikorennot kuoriutuvat ja taimenet nousevat koskeen.

Opasteet ja saavutettavuus

Kosken rannalla toimii kesäaikaan Koskikioski. Lisäksi alueella on vanha mylly ja grillipaikka, puucee sekä liikuntaesteisille tehty laituri. Keihärinkoski on valtakunnallisesti tunnettu kalastuskoski. Kalastusluvat myy Urheilu-visa Viitasaari. Kosken läheisyydestä löytyy kalastajille keittopaikka sekä kyläkauppa, josta voi hakea niin ruoka- kuin kalastustarvikkeitakin.

Lähteet

Keihärinkosken kylä
Keihärinkosken kulttuuriympäristöselvitys
Tarinat ja kohteet pohjoisen Keski-Suomen luontoreitistöllä

© MML, sisältää Maanmittauslaitoksen 1:20 000 10/2011 aineistoa
Syvyyskartta © Liikennevirasto 2012, lupa nro 3610/1024/2012

© Piispalan nuorisokeskus, Eija Syrjälä ja Jao, Jämsän ammattiopisto

VIITASAAREN TSASOUNA

Opetuskäyttö

Ortodoksinen uskonto ja sen kirkkotilat.

Kuvaus

Haapasaaressa kirkkoon vievän tien varressa sijaitsee ortodoksisen seurakunnan tsasouna. Hallinnollisesti seurakunta kuuluu Jyväskylän ortodoksiseen seurakuntaan ja on yksi kahdeksasta maakunnassa sijaitsevasta pyhäköstä.

Viitasaaren tsasouna on pyhitetty Kristuksen kirkastumisen kunniaksi 1989. Sen suunnitteli kuopiolainen Seppo Latvala. Ikonit ovat maalanneet Jyrki Pouta ja Raija Kanninen.

Kristuksen kirkastuminen on yksi ortodoksisen kirkkovuoden 12 suuresta juhlasta. Juhlana muistellaan, miten Kristus vei kolme opetuslastaan vuorelle, jossa hänen ulkomuotonsa muuttui säteilevän kirkkaaksi. Vanhan testamentin suuret profeetat, Mooses ja Elia, ilmestyivät vuorelle ja taivaasta kuului Isän ääni: ”Tämä on minun rakas Poikani, johon minä olen mieltynyt. Kuulkaa häntä!” (Matt. 17:1-9)

Opasteet ja sijainti

Tsasouna sijaitsee Haapaniemessä osoitteessa Kirkkotie 12. Kartta. Seurakunnan toiminnasta löytyy lisätietoa Jyväskylän ortodoksisen seurakunnan internetsivuilta.

Lähteet

Ortodoksinen kirkko
Kulttuurin polkuja - Kulttuurimatkailijan opas pohjoiseen Keski-Suomeen

Kuva: http://farm4.staticflickr.com/3042/2642349461_43911736d3_b

VIITASAARI

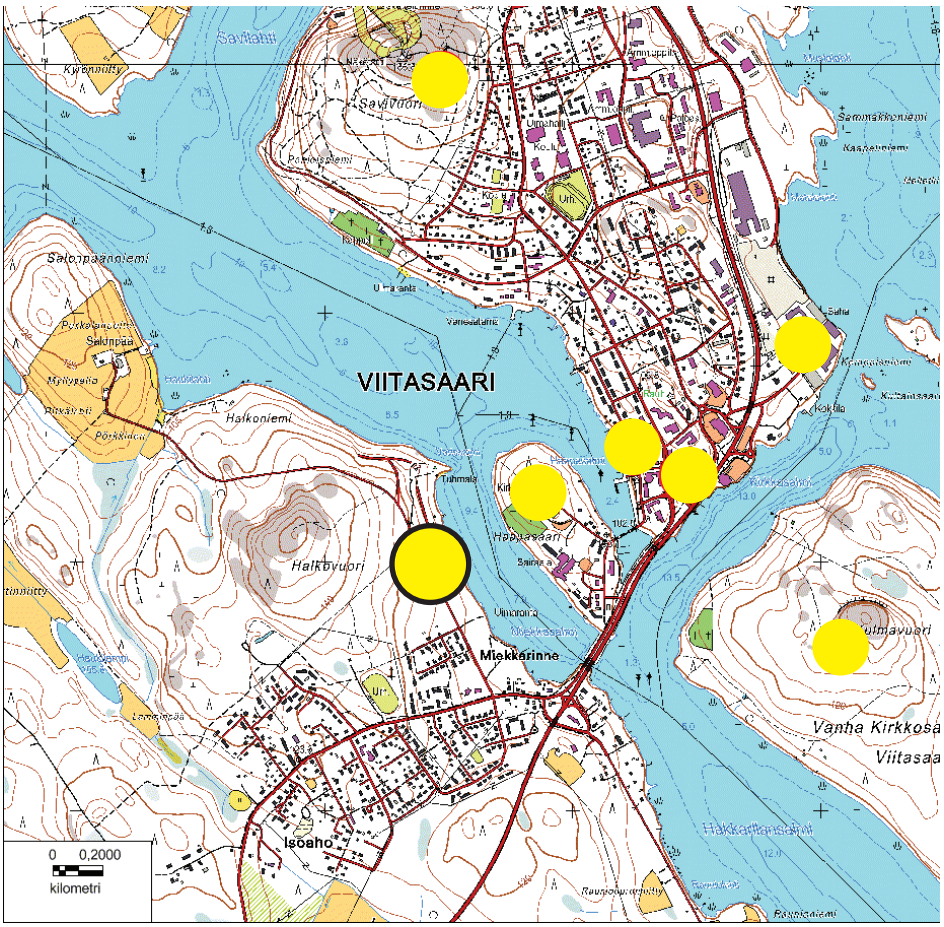

© MML, sisältää Maanmittauslaitoksen 1:20 000 10/2011 aineistoa
Syvyyskartta © Liikennevirasto 2012, lupa nro 3610/1024/2012

© Piispalan nuorisokeskus, Eija Syrjälä ja Jao, Jämsän ammattiopisto

VIITASAARI

Kuvat: Viitasaaren seurakunta

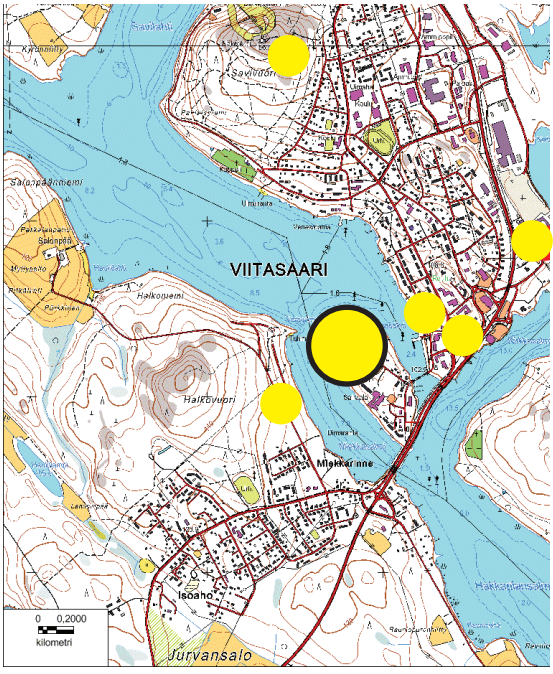

VIITASAAREN KIRKKO JA HAAPASAAREN KULTTUURI-MAISEMA

Opetuskäyttö

Seurakunnan ja kirkon historia, uskonto, arkkitehtuuri, kulttuurimaisema.

Kuvaus

Viitasaaren kolme aikaisempaa kirkkoa sijaitsivat vanhassa kirkkosaaressa eli Viitasaaressa. Viitasaarelaiset esittivät kirkon siirtämistä Kirkkosaaresta lähemmäksi asutusta, Haapasaareen, jonne pääsisi mantereelta kivisiltaa pitkin. Nykyinen neljäs ristikirkko rakennettiin edeltäjänsä tarpeista 1877-78 Haapasaareen, kävelymatkan päähän ydinkeskustasta.

Kirkon on suunnitellut lääninarkkitehti Theodor Granstedt. Kirkko oli aikaisemmin uusgoottilainen tyyliltään, mutta akateemikko Alvar Aallon korjaussuunnitelmissa 1925 muotokieli muuttui klassisistiseksi. Korjaus sisälsi kellotornin korottamisen, klassisten koristeaiheiden lisäämisen sekä sisäseinien ja -katon paneloimisen. Kirkko on muodoltaan tasavartinen ja sisäviisteinen ristikirkko, jossa on länsitorni. Ristikeskuksessa on pieni lyhty. Ikkunat ovat yläosastaan taitteiset. Empiretyylinen saarnatuoli vuodelta 1780 on siirretty vanhasta kirkosta, samoin kuin R.W. Ekmanin alttaritaulu Ristiinnaulittu. Kirkon vierellä oleva hautausmaa vihittiin käyttöön vuonna 1878.

Kirkkopihassa on kolme kivistä muistomerkkiä: kuvanveistäjä Rakel Koiviston viime sodissa kaatuneitten sankarivainajien muistomerkki, viitasaarelaisesta graniitista hakattu vuoden 1918 sodassa kaatuneitten muistomerkki sekä taiteilija Kirsti Liimataisen Karjalaan jääneiden vainajien muistomerkki.

Kirkko lähiympäristöineen on osa valtakunnallisesti arvokasta Haapasaaren kulttuurimaisemaa, johon kuuluu myös arkkitehti Lars Sonckin veljelleen lääkäri Johan Sonckille suunnittelema jugend-tyylinen Vuorelan talo Hakkarinlantien miljöössä. Tien varressa ovat myös L. Sonckin suunnittelema Koivuniemi, Laitisen entinen kyläkauppa eli ns. Miekkaniemi sekä Kymi-yhtiön ja Metsähallituksen talot. Tien nimi on osuvasti Miljoonatie.

Opasteet ja saavutettavuus

Kirkon osoite on Kirkkotie, 44500 Viitasaari. Kartta. Kirkkoon on mahdollisuus tutustua etukäteen Viitasaaren seurakunnan internetsivuilla olevan panoraamaesityksen avulla. Kirkko on avoinna kesäkaudella arkipäivisin, jolloin myös opas on paikalla. Muutoin avoinna sopimuksen mukaan.

Seurakunta omistaa kaupungin keskustan tuntumassa Lummeniemen leirikeskuksen Keiteleen rannassa osoitteessa Lummeniementie 125A, 44500 Viitasaari. Majoitustilaa on 36 henkilölle. Leirikeskuksen monipuolisten tilojen lisäksi tarjolla ovat Savivuoren ulkoilualueen ja laskettelukeskuksen toimintamahdollisuudet. Vuorella on opastettu luontopolku ja leirikeskuksen rannassa kota.

Lähteet

Viitasaaren seurakunta
http://www.finnica.fi/keski-suomi/kirkot/kirkkoesittely.php?id=63
Museoviraston kulttuuriympäristörekisteri
Ympäristökeskus, Viitasaaren kulttuuriympäristö

© MML, sisältää Maanmittauslaitoksen 1:20 000 10/2011 aineistoa
Syvyyskartta © Liikennevirasto 2012, lupa nro 3610/1024/2012

© Piispalan nuorisokeskus, Eija Syrjälä ja Jao, Jämsän ammattiopisto

HAAPASALMEN KIVISILTA JA SILTAVAHDIN TALO

Opetuskäyttö

Kivinen maantiesilta.

Kuvaus

Vanha maantiesilta ylittää Haapasalmen johtaen Viitasaaren keskustasta Haapasaareen, entiseen kylän keskustaan. Silta on noin sata metriä pitkä kivinen kääntösilta, joka on rakennettu nälkävuosien hätäaputöinä vuosina1867-1868. Sillan kaiteet ja kansi on uusittu. Silta edustaa rakennushistoriallisesti ja historiallisesti merkittävää kivisiltaa, jolla on myös maisemallinen merkitys puiston kupeessa.

Sillan kääntämistä ja huoltoa varten perustettiin erityinen siltavahdin virka. Siltavahdille rakennettiin talo sillan pieleen, se tunnettiin myös Vahtilan nimellä. 1890-luvulta lähtien se tarjosi asunnon kääntösillan hoitaja Draken perheelle. Kääntösillan hoitajalla oli virkapuku ja myös viranhaltijan tehtävät. Hänen vastuullaan oli myös vesistönäytteiden otto, jonka tulokset lähetettiin Helsingin yliopistoon - tämä vastuutehtävä on kulkenut Draken suvussa näihin päiviin saakka. Haapasalmen silta on maakunnallisesti arvokas ympäristön kohde.

Läheisellä Porthanin puiston alueella on venesatama. Vesialueella on voimassa nopeusrajoitus 5 km/h ja uimalaitoksen lähellä moottoriveneellä ajo on kielletty.

Opasteet ja saavutettavuus

Sillan osoite on Kirkkotie 6, 44500 Viitasaari. Kartta.

Lähteet
Kulttuurin polkuja - Kulttuurimatkailijan opas pohjoiseen Keski-Suomeen

Kuvat: Eija Syrjälä

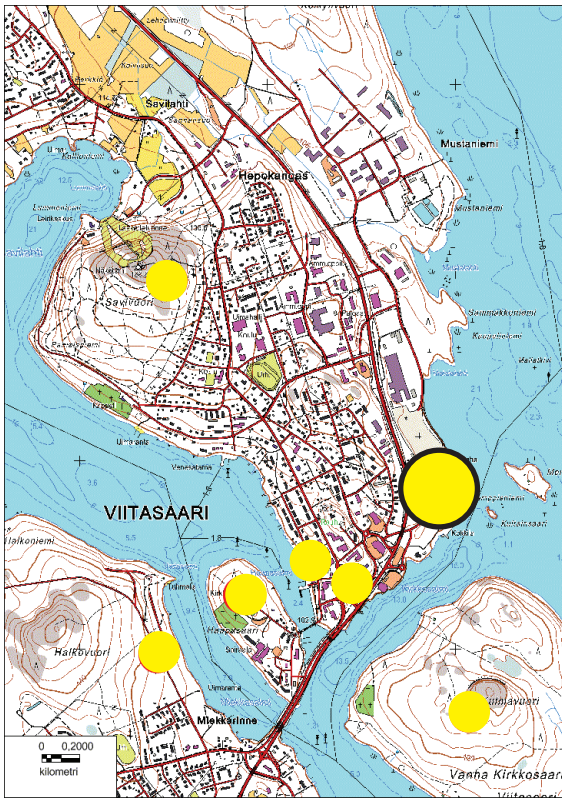

© MML, sisältää Maanmittauslaitoksen 1:20 000 10/2011 aineistoa
Syvyyskartta © Liikennevirasto 2012, lupa nro 3610/1024/2012

© Piispalan nuorisokeskus, Eija Syrjälä ja Jao, Jämsän ammattiopisto

VIITASAARI

Kuvat: Eija Syrjälä

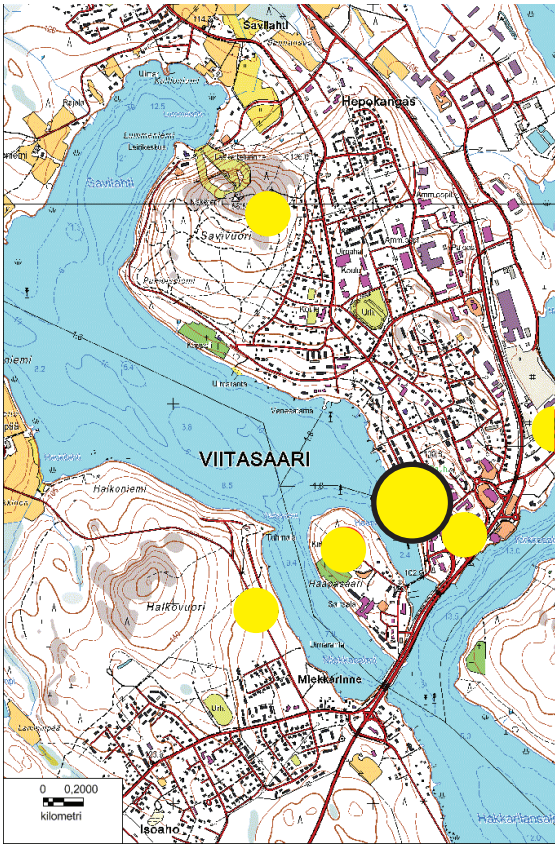

PORTHANIN PUISTO

Opetuskäyttö

Suomen historian isä ja kansallisuusaatteen tutkija Henrik Gabriel Porthan, Lotta Svärd.

Kuvaus

Porthanin puisto on nimetty Suomen historian isän, Henrik Gabriel Porthanin (1739-1804) mukaan. Hän syntyi Viitasaarella tällä paikalla sijainneessa pappilassa. Porthan oli kansallisuusaatteen innoittama tutkija, jota kunnioitettiin Suomen historian isänä. Hän julkaisi tutkimuksia Suomen kansanrunoudesta, kielestä sekä keskiajan historiasta.

Henrik Gabriel Porthanin isä oli kolmannen polven pappi, Viitasaaren kirkkoherra Sigfrid Porthan, ja äiti tunnettuun länsisuomalaiseen sivistys- ja yliopistosukuun kuulunut Christina Juslenia. Kasvuvuosiin vaikutti ratkaisevasti isän 1744 puhjennut mielisairaus, joka oli sukupiirre. Poika sai sen vuoksi viiden vuoden iästä alkaen kasvatuksensa enonsa, Kruunupyyn kirkkoherran Gustaf Jusleniuksen kodissa Pohjanmaalla. Porthan kirjoittautui 15-vuotiaana Turun akatemiaan.

Hän oli perustamassa Suomen Talousseuraa ja Aurora-seuraa sekä toimitti Suomen ensimmäistä sanomalehteä. Porthan teki tärkeimmän osan elämäntyöstään Turussa Kuninkaallisen Akatemian palveluksessa kaunopuheisuuden ja runouden professorina ja oli kirjastonhoitajana monitaitoinen humanisti. Hän ehti 64-vuotisen elämänsä aikana kunnostautua suomalaisen kulttuurin tutkimuksessa niin kansanrunouden, kielitieteen, arkeologian ja kirkkohistorian kuin maantieteenkin alalla. Porthan kuului Aurora-seuran ja Suomen ensimmäisen, 1770 perustetun ja kotoisasti Åbo Tidningariksi kutsutun, lehden toimittajiin. Hän vaali klassista sivistyksen perinnettä, mutta kehitteli samalla ”suomalaisella metodillaan” uraauurtavaa kansanrunouden tutkimusta. Porthanille on pystytetty näköispatsas Turkuun Vanhan Suurtorin viereiseen Porthanin puistoon.

Lotta Svärd -yhdistys rakensi Porthanin puistoon Lottamajan vuonna 1932 kesäkahvilaksi. Se on yhä toiminnassa kesäkahvilana lähes alkuperäisessä, paviljonkimaisessa asussaan. Puistossa sijaitseva Mutkan eli Sisämaan laituri oli ensimmäisiä höyrylaivalaitureita Viitasaarella 1800-luvulla. Se toimii edelleen keskustan venelaiturina.

Puiston jatkeena on Viitasaaren vanha yhteiskoulu nelostien ja vanhan Haapasalmen sillan välissä maisemallisesti merkittävällä paikalla. Koulu on rakennettu vuonna 1905 suureksi kaksipäätyiseksi hirsitaloksi. Rakennus on kookas ja näyttävä, 1900-luvun alun pelkistettyä varhaisklassista koulurakentamista edustava rakennus. Samassa pihapiirissä sijaitsee vuonna 1975 valmistunut kolmikerroksinen, rapattu uusi koulurakennus.

Opasteet ja saavutettavuus

Puisto ja Lottamaja sijaitsevat Porthaninkujalla. Kartta.

Lähteet

Kulttuurin polkuja - Kulttuurimatkailijan opas pohjoiseen Keski-Suomeen s. 74
Kansallisbiografia

© MML, sisältää Maanmittauslaitoksen 1:20 000 10/2011 aineistoa
Syvyyskartta © Liikennevirasto 2012, lupa nro 3610/1024/2012

© Piispalan nuorisokeskus, Eija Syrjälä ja Jao, Jämsän ammattiopisto

VIITASAARI

VANHA KIRKKOSAARI

Opetuskäyttö

Viitasaaren seurakunnan vanhimmat kirkot, hautausmaa, kurinpito, kaavoitus.

Kuvaus

Kirkkosaaren länsirannalta on löytynyt kivikautinen asuinpaikka Hakkarilansalmen itärannalla, vastapäätä Hakkarilan taloa. Noin 30 metrin matkalla rannan suuntaisesti on löydetty asuinpaikkaan liittyviä kvartsi-iskoksia. Lisäksi löytöalueen koillispäässä on mahdollinen keittokuoppa. Kartta löydösalueista.

Kirkkosaaressa on sijainnut kolme Viitasaaren ensimmäistä kirkkoa, ruumishuone sekä hautausmaa, joka perustettiin jo 1590-luvulla. Saareen on haudattu viitasaarelaisia 1870-luvulle saakka. Saaressa nykyään sijaitsee ainoana rakennuksena vanha hirsinen ruumishuone 1800-luvulta. Vanhojen hautamuistomerkkien ohella siellä on nähtävissä kirkkojen kivijalkojen jäännöksiä.

Kirkkosaaresta tuli Viitasaaren ensimmäisen kirkon sijoituspaikka, se rakennettiin saareen vuonna 1653. Viitasaaren toinen kirkko tehtiin 1770-luvulla kokkolalaisen kirkonrakentajan Matti Hongan (1713-77) johdolla. Honka oli kehittänyt ruotsalaisiin esikuviin perustuvasta ristikirkosta sisäviistettyä ristikirkkoa ja vastannut ainakin 11 kirkon rakentamisesta vuosina 1752-1776. Empire-tyylisen saarnastuolin teki Mats Holländer Uudestakaarlepyystä vuonna 1780. Kirkko purettiin ja siirrettiin Haapasaareen 1870-luvulla.

Alueen ainoa rakennus on hirsinen ruumishuone 1800-luvulta. Hautausmaa oli perustettu jo 1590-luvulla, sinne haudattiin viitasaarelaisia 1870-luvulle saakka. Vanhojen hautamuistomerkkien ohella siellä on nähtävissä kirkkojen kivijalkojen jäännöksiä. Yllättävin löytö hautausmaalla on kivestä rakennettu viinikellari, joka rakennettiin vuonna 1753 ehtoollisviinejä varten.

Kun ensimmäinen kuolemantuomio julistettiin Viitasaarella vuonna 1790, Maaherranvirasto käski pystyttää hirsipuun Kirkkosaareen sellaisen etäisyyden päähän kirkosta, ettei se häiritse kirkossa kävijöitä. Mestauslavalla toimeenpantiin kaksi kuolemantuomiota kahden vuoden aikana (1790-1792).

Kirkkosaareen on vireillä uusi asuinalue. Saaren 285 hehtaarin alueesta on tehty kaavarunkoluonnos ja maankäytön yleisselvitys, luontoselvitys sekä energiatehokasta ja uusiutuvia luonnonvaroja hyödyntävää kestävää rakentamista koskevia selvityksiä. Niissä on lisätietoa saaren historiasta, rakennuksista sekä luonnonolosuhteista. Saareen on ideoitu vinoköysisiltaa. Saaressa on huviloita ja venelaitureita.

Opasteet ja saavutettavuus

Saarelle pääsee helposti eri vuodenaikoina veneellä, moottorikelkalla ja autolla. ABC-asemalta saa lainaksi veneen, jolla pääsee saareen. Saaressa on hyvä rantautumispaikka laitureineen. Kartta.

Kuva: Viitasaaren seurakunta

Kuva: Eija Syrjälä

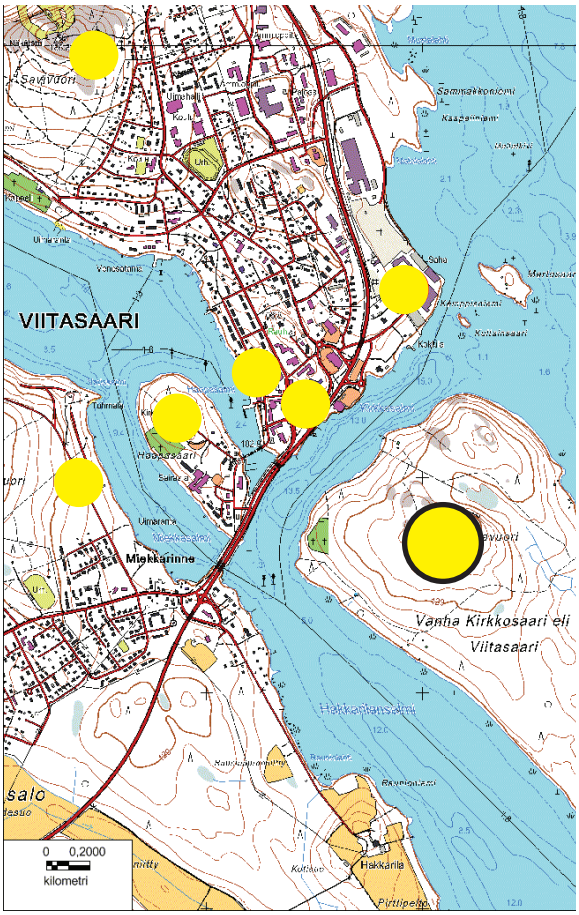

Lähteet

Kulttuurin polkuja - Kulttuurimatkailijan opas pohjoiseen Keski-Suomeen s. 75
Museovirasto, rakennettu kulttuuriympäristö
Kaavarunkoluonnos
Maankäytön yleisselvitys

© MML, sisältää Maanmittauslaitoksen 1:20 000 10/2011 aineistoa
Syvyyskartta © Liikennevirasto 2012, lupa nro 3610/1024/2012

© Piispalan nuorisokeskus, Eija Syrjälä ja Jao, Jämsän ammattiopisto

VIITASAARI

Kuvat: Eija Syrjälä

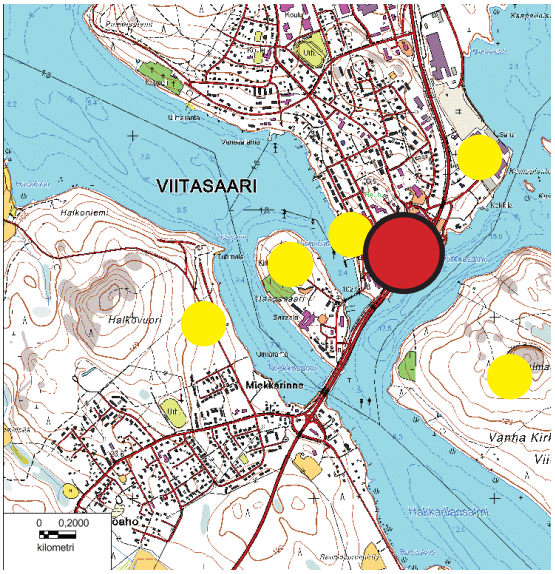

VIITASAAREN ABC JA UUSIUTUVA ENERGIA

Opetuskäyttö

Esimerkkejä uusiutuvan energian eri muodoista.

Kuvaus

Osuuskauppa Keskimaan ABC-liikennemyymälä saa 97 % energiastaan järvestä, tuulesta, auringosta ja ja puusta. ABC sijaitsee Keiteleen Kymönselän rannalla 4-tien varressa. Sisätiloissa on Jyväskylän yliopiston uusiutuvan energian näyttely, mittaustietojen seuranta sekä kahden sääaseman tiedot. Näyttelyyn on liitetty multimediaesitys. ABC Viitasaari toimii yliopiston uusiutuvan energian koulutus- ja tutkimusohjelman tutkimuslaboratoriona. Järjestelmän perusesittely on Motivan nettisivuilla.

Liikennemyymälän lämmöntarpeesta suurin osa otetaan Keitelejärvestä lämpöpumpulla Kokkosalmen pohjaan upotetun putkiston (7,5 km) avulla. Talvella kaukolämpöverkosta johdetaan lisälämpöä, joka tuotetaan sahausjätteellä ja turpeella.

Tankkauskatoksen päällä on 45 m^2 aurinkolämpökeräimet, jotka lämmittävät käyttöveden maaliskuulta lokakuulle. Kahvilan terassin katolla on lähes 100 m^2 aurinkosähköpaneelit tuottamassa sähköä. Mainostornin huipulla on 10 kilowatin tuuliturbiini, joka tuottaa tornin tarvitseman sähkön. Rannassa oleva huvimaja valaistaan pienemmän pystyakselisen tuuliturbiinin sähköllä.

Opasteet ja palvelut

ABC-liikenneasema, Kokkosalmentie 7, 44500 Viitasaari. Puh: 010 767 5900.

Asemalla on pysyvä valokuvanäyttely Viitasaaren luonnosta ja maisemista. Palveluita ovat mm. ABC-liikennemyymälän ravintolapalvelut (avoinna 24 h), päivittäistavarakauppa, matkustajalaivalaituri, sähköistetty vierasvenesatama, peseytymis- ja vaatehuoltotilat, ilmainen WLAN asiakkaille, tankkauslaituri, vesi- ja jätevesihuolto, jätehuolto ja sähköistys.

Lähteet

Osuuskauppa Keskimaa, Viitasaaren ABC-liikenneasema
Motiva
Jyväskylän yliopiston uusiutuvan energian koulutus- ja tutkimusohjelma

© MML, sisältää Maanmittauslaitoksen 1:20 000 10/2011 aineistoa
Syvyyskartta © Liikennevirasto 2012, lupa nro 3610/1024/2012

© Piispalan nuorisokeskus, Eija Syrjälä ja Jao, Jämsän ammattiopisto

VIITASAARI

© MML, sisältää Maanmittauslaitoksen 1:20 000 10/2011 aineistoa
Syvyyskartta © Liikennevirasto 2012, lupa nro 3610/1024/2012

© Piispalan nuorisokeskus, Eija Syrjälä ja Jao, Jämsän ammattiopisto